

PRITVOR U PRAKSI SUDOVA U BOSNI I HERCEGOVINI

DETENTION IN JURISPRUDENCE IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Almin Dautbegović, Pravni fakultet u Zenici, BiH

SAŽETAK

Procesna zakonska regulativa na nivou države, entiteta i BD, iz 2003. godine, izvršila je temeljite promjene u oblasti pritvora, kako općeg i posebnih uslova za njegovo određenje tako i u procedurama određivanja, produžavanja i ukidanja istog. Obzirom da pritvor dovodi u pitanje jedno od osnovnih ljudskih prava – pravo na slobodu, pritvorska materija je nužno morala biti usaglašena sa međunarodnim pritvorskim standardima koji se ogledaju kroz praksu Evropskog suda za ljudska prava, pravnih akata Vijeća Evrope i Evropske unije, te pretpostavkama za određivanje pritvora kojima se bavi Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Pojednostavljeno rečeno, pritvor, kao mjera obezbjeđenja prisustva osumnjičenog u krivičnom postupku, može se izreći izuzetno, uz stroge procedure njegovog određivanja, produžavanja i ukidanja. Pritvor nikada nije obavezan, dakle sud isti može, ali nikada ne mora odrediti, što je u odnosu na raniju zakonsku regulativu iz ove oblasti značajan napredak. Ujedno je propisan čitav niz drugih mjera kojima bi se mogao zamijeniti pritvor.

Ključne riječi: pritvor, krivični postupak, ljudska prava.

Keywords: detention, criminal procedure, human rights.

SUMMARY

Procedural legislation at the state level, entities level and Brcko District level, in year 2003. conducted a thorough changes in the field of detention, both general and special conditions for its determination, as well as in procedures of determination, prolongation and suspension of the same. Since the detention questions one of the fundamental human rights - the right to liberty, detention matters had to be conciliated with international detention standards, that reflect through the practice of the European Court of Human Rights, legal acts of the Council of Europe and the European Union, and the assumptions for determining detention, which are involved in the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. To simplify, detention, as a measure of ensuring the presence of a suspect in a criminal proceeding, may be ordered exceptionally, with a strict procedure of its determination, prolongation and suspension. Detention is never obligatory, therefore a court can, but doesn't have to order same, which is, as compared to the previous legal regulation, a significant progress. At the same time, a number of other measures, that could replace detention is also stipulated.

UVOD

U našem ustavnopravnom poretku pritvor je definisan kao izuzetna mjera. To znači da se on u krivičnom postupku određuje samo ukoliko je pritvaranje osumnjičenog neophodno radi nesmetanog vođenja postupka, te ukoliko se ista svrha ne može postići nekom blažom mjerom. (Čl. 137. st. 2. ZKP FBiH)¹²⁴

Propisano je, također, da svi organi koji učestvuju u postupku moraju postupati sa naročitom hitnošću kako bi pritvor trajao što kraće vrijeme, kao i obaveza da se on momentalno ukine čim prestanu razlozi zbog kojih je na početku bio određen. (Čl. 145. st. 4. ZKP FBiH)¹²⁵ Pritvoru je posvećen i Čl. 5. Evropske konvencije o ljudskim pravima gdje se predviđa pravo svakog pritvorenika da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Slično je predviđeno i u Čl. 9. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, gdje se još navodi da „stavljanje u pritvor lica koja očekuju da im se sudi ne smije biti opće pravilo”.

Pritvor može trajati samo dok je to nužno, a nužnost određuju konkretne okolnosti u kojima se ispunjavaju razlozi za pritvor. Čim se izmijene te okolnosti, tako da prestanu razlozi za pritvor, njega valja ukinuti i tuženog pustiti na slobodu.¹²⁶

Početna primjena relevantnih odredbi procesnih zakona, iz ove oblasti, u praksi je izazvala radikalnu promjenu. Znatno su reducirane situacije koje su proizvodile odluke suda o određivanju pritvora, te kako više nema obaveznog pritvora, na slobodi su se našli osumnjičeni i optuženi za najteža krivična djela. Posmatrajući pritvorsku materiju kroz krivičnoprocesne subjekte, zadovoljni su bili samo advokati

angažovani u krivičnim odbranama, tužioci naravno nezadovoljni, a sudovi su dovedeni u poziciju da se isključivo bave procesnim normama i priklone argumentaciji jednog od suprotstavljenih krivičnih subjekata. Uz dalja očekivanja da će se sudska praksa uskladiti sa zakonskom regulativom, da će se ova oblast dalje dorađivati u smislu jačanja garancija na pravično suđenje i svođenja pritvora na nužne i neophodne situacije, te da će kroz edukaciju i seminare tužioci, sudije i advokati znati se pravilno odrediti prema svim nastalim situacijama, uslijedio je zaokret. Procesni zakoni na nivou države i entiteta u proteklih sedam godina su, u nekoliko navrata, izmijenjeni i dopunjavani. I svaki put, kada je riječ o izmjenama i dopunama, koje se tiču pritvorske materije, uslijedio je povratak na staro, već viđeno, tako da danas u praksi sudova pritvor egzistira u predmetima i gdje ne bi trebao, tužioci se ne moraju previše truditi da argumentuju potrebu za pritvorom, sve će to popraviti i dotjerati sud. Konačno, dobili smo i kategoriju obaveznog pritvora, kojeg sud određuje presudom na kaznu zatvora pet i više godina.

Uz sve to, sudska praksa na nivou Federacije BiH nije usaglašena. I dalje postoje različiti pristupi i aršini oko pitanja koja su se, nakon sedam godina, morala iskristalisati i postati notorna i općeprihvaćena u praktičnoj primjeni.

Ovaj rad ima ambiciju predstaviti pritvorsku materiju kroz prizmu postojećih propisa i sudske prakse.

PRITVORSKA MATERIJU U AKTUELNIM PROCESNIM ZAKONIMA

Cjelovitom pravosudnom reformom iz 2003. godine, doneseni su novi procesni zakoni, na nivou entiteta, BD i BiH. Zakon o krivičnom postupku Federacije BiH objavljen je u Službenim novinama Federacije BiH, broj 35/03, isti je stupio na snagu 1. 8. 2003. godine; Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske

¹²⁴ Čl. 123. st. 2. ZKP BiH; Čl. 123. st. 2. ZKP BD; Čl. 181. st. 2. ZKP RS;

¹²⁵ Čl. 131. st. 4. ZKP BiH; Čl. 131. st. 4. ZKP BD; Čl. 196. st. 4. ZKP RS;

¹²⁶ Odluka ESLJP u predmetu Winterwerp protiv Holandije iz 1979. godine; zatim Čl. 9. Opće deklaracije o pravima čovjeka; pa Čl. 9. st. (3) i (4) i Čl. 5. st. (1) lit. c) EKLJP; te Čl. 5. st. L lit. c) MPGPP

objavljen je u Službenom glasniku RS, broj 50/03, a isti je stupio na snagu 1. 7. 2003. godine, Zakon o krivičnom postupku BD objavljen je u Službenom glasniku BD br. 10/03, a Zakon o krivičnom postupku BiH objavljen je u Službenom glasniku BiH br. 3/03 i stupio je na snagu 01. marta 2003. godine.

Uz drugačiji pristup istrazi, koja je po novom konceptu procesnih zakona povjerena tužiocu, zatim uvođenja sudske kontrole optužnice uz mogućnost pregovaranja i sklapanja sporazuma o priznanju krivnje, te druge brojne promjene, zakonodavac je nastojao pritvorsku materiju približiti konvencijskim standardima, u čemu se po našoj ocjeni i uspjelo. Osim što pritvor više nikada nije obavezan, za njegovo određivanje i produžavanje propisana je posebna procedura koja podrazumijeva pismeni prijedlog tužioca, zatim ročište pred sudom. Trajanje pritvora nakon potvrđivanja optužnice je vremenski ograničeno u ovisnosti od visine zapriječene kazne.

Nakon sedmogodišnje primjene procesnih zakona, u praksi sudova, te izmjena i dopuna Zakona o krivičnom postupku, dijelom je uređen odnos između normativnog i stvarnog. Objavljeni radovi iz ove oblasti, praksa Vrhovnog suda FBiH i RS, Kantonalnih sudova u Federaciji BiH i Okružnih sudova u RS, te Apelacionog suda BD, zatim odluke Ustavnog suda BiH, praksa Evropskog suda, pružaju nepotpunu sliku odnosa normativnog i stvarnog, nastalih dilema u sudskoj praksi, zauzimanje principijelnih stavova, te ujednačavanje prakse na nivou države. Ovo iz razloga što Vrhovni sud FBiH, za razliku od Suda BiH, nema uređen web sajt na kojem bi objavio sve krivične presude, tako da mnoge odluke Vrhovnog suda ostaju nepoznate široj javnosti, ali i praktičarima koji teško doznaju kakvo je stanovište Vrhovnog suda u određenoj situaciji. Autor je stoga nastojao istraživanjem, uglavnom na području Zeničko – dobojskog kantona, upotpuniti sliku pritvorske materije.

ODREĐIVANJE I PRODUŽENJE PRITVORA PO PROCESNIM ZAKONIMA U BIH

Zakon o krivičnom postupku FBiH uredio je pritvorsku materiju u odjeljku 6. u članovima od 145. do 161. Pritvor određuje, ili produžuje, rješenjem sud, na prijedlog tužioca, a nakon što sud prethodno sasluša osumnjičenog, odnosno optuženog na okolnosti i razloge zbog kojih se pritvor predlaže, osim u slučaju ako se krije ili ako postoje druge okolnosti koje ukazuju na opasnost od bjekstva.¹²⁷

ZAKONSKI RAZLOZI ZA ODREĐIVANJE I PRODUŽAVANJE PRITVORA

Zakon o krivičnom postupku FBiH u čl. 146. propisuje da se određenoj osobi pritvor može odrediti nakon ispunjenja općeg pritvorskog razloga, osnovane sumnje i ispunjenja jednog od posebnih pritvorskih razloga.¹²⁸

DOKAZI KOJI SE VEZUJU ZA OSNOV SUMNJE PRILIKOM PREDLAGANJA PRITVORA

Zapravo, prva dilema u sudskoj praksi odnosila se na dokaze vezane za osnov sumnje, koje tužilac dostavlja sudu i radi obavještanja branioca, odnosno ima li branilac pravo uvida u predložene dokaze, kako bi mogao adekvatno odgovoriti na iste.¹²⁹

Test postojanja „osnovane sumnje“ prema članu 5. stav 1. tačka (c) Evropske konvencije zahtijeva od domaćih organa vlasti da razmotre, u vrijeme lišenja slobode, postojanje činjenica ili informacija koje bi mogle zadovoljiti osjećaj objektivnog posmatrača da je uhapšeno lice

¹²⁷ Čl. 145. st. 2. ZKP FBiH; ZKP 131. st. 2. BiH; Čl. 131. st. 2. ZKP BD; Čl. 196. st. 2. ZKP RS;

¹²⁸ Čl. 132. ZKP BiH; Čl. 132. ZKP BD; Čl. 197. ZKP RS;

¹²⁹ Čl. 145. st. 3. ZKP FBiH; Čl. 131. st. 3. ZKP BiH; Čl. 131. st. 3. ZKP BD; Čl. 196. st. 3. ZKP RS;

počinilo krivično djelo. Nije neophodno da u toj, ranoj fazi budu osigurani zadovoljavajući dokazi.¹³⁰

Otkrivanje dokaza braniocu u početnoj fazi istrage radi pritvora koji se predlaže, ugrozilo bi ciljeve istrage i dovelo tužioca u položaj da braniocu otkrije sve dotad prikupljene dokaze, što niti jedan tužilac ne bi želio u početnoj fazi istrage. Radi tog, sudska praksa po ovom pitanju je brzo usaglašena, tako da sud ne dopušta braniocima uvid u predložene dokaze. Istina, na ovaj način, branilac je doveden u neravnotežan položaj i ne može se adekvatno odrediti prema dokazima čiji mu je sadržaj nepoznat, ali zasad se ne vidi kako drugačije postaviti stvari, a ne ugroziti ciljeve istrage. Ne postoji kršenje člana 5. stava 4. Evropske konvencije, kada braniocu i osumnjičenom nije bio omogućen uvid samo u onaj dio dokaza za koje je sud, u skladu sa procesnim zakonima, utvrdio da bi doveli u pitanje efikasnost dalje istrage.¹³¹

Ustavni sud BiH, u predmetu br. AP-1812/07 od 11. 11. 2009. godine, nalazi da postoji kršenje prava iz Čl. 6. st. 3. Evropske konvencije, kada se protiv lica lišenog slobode odredi a zatim i produži pritvor, a da to lice nije „odmah“ izvedeno pred sudiju, radi davanja iskaza na okolnosti proširenja istrage. Pri tom, nije od značaja da li je i ZKP-om takva obaveza propisana, budući da prema Ustavu BiH odredbe Evropske konvencije imaju prioritet nad svim drugim zakonima i moraju se direktno primijeniti.

¹³⁰ U skladu sa navedenim, Ustavni sud BiH u predmetu br. CH/03/14486, Huso Tahirović protiv FBiH, od 27. 07. 2007. godine, se zadovoljava time da je u vrijeme lišenja slobode – trajanja pritvora, kod podnosioca prijave postojala osnovana sumnja koja je opravdavala pritvor. Osim tog, podnosilac prijave nije ničim dokazao da je ovaj zaključak postao neosnovan tokom krivičnog postupka. Štaviše donošenjem prvostepene presude, osnovana sumnja je potvrđena izricanjem osuđujuće presude, na osnovu čega Ustavni sud zaključuje da je pritvor s tačke gledišta postojanja osnovane sumnje, bio opravdan.

¹³¹ Odluka Ustavnog suda BiH, broj AP-934/09 od 10. 07. 2009. godine.

AKO SE KRIJE ILI POSEBNE OKOLNOSTI UKAZUJU NA OPASNOST OD BJEKSTVA¹³²

Član 5. stav 1. litera (c) Evropske konvencije, propisuje pravo svake države da liši slobode i zadrži u pritvoru lice i kada postoje valjani razlozi da se osoba spriječi da nakon izvršenja krivičnog djela, pobjegne.

Opasnost od bjekstva, kao poseban pritvorski osnov, pretpostavlja dva različita osnova za određivanje pritvora i to: ako se osumnjičeni krije ili ako postoji opasnost od bjekstva, na što bi ukazivale posebne okolnosti u konkretnom slučaju. Kada se osumnjičeni krije, faktičko je pitanje koje sud cijeni od slučaja do slučaja. Međutim procjena opasnosti od bijega, u praksi može stvoriti različite aršine, posebno u slučaju da osumnjičeni pored bh državljanstva ima i državljanstvo druge države. U literaturi se, na osnovu istraživanja sudske prakse, nalaze sljedeće okolnosti, na osnovu kojih su sudovi najčešće zaključivali da postoji opasnost od bjekstva: optuženi je zaista u bjekstvu, nema prebivalište ili boravište, stalno mijenja adresu, dao je krive podatke o boravištu, ako je za optuženim bila raspisana potjernica, sudovi su to bezrezervno prihvatili kao dokaz da postoji opasnost od bjekstva.¹³³

U sudskoj praksi se nametnulo pitanje odnosa težine djela i pritvora po osnovu tačke a), pri čemu je zauzeto stanovište da težina djela ne može biti od utjecaja na pritvor po ovom osnovu. I zaista, u rješenjima sudova kojima je određen ili produžen pritvor nikada težina djela nije predstavljena kao argumentacija kojom se, uz sve ostalo, pravda pritvor po osnovu tačke a). Sasvim je drugo pitanje od kojeg je stvarnog utjecaja težina djela na odluke

¹³² Čl. 146. st. 1. lit. a) ZKP FBiH; Čl. 132. st. 1. lit. a) ZKP BiH; Čl. 132. st. 1. lit. a) ZKP BD; Čl. 197. st. 1. lit. a) ZKP RS

¹³³ Sijerčić - Čolić H. Hadžiomergić M. ..., 2005, KOMENTARI zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini, Savjet/Vijeće Evrope i Evropska komisija, Sarajevo.

sudova, a čini se da težina djela itekako ima utjecaja, ne samo na ovaj pritvorski osnov već i na sve ostale.

U jednom drugom predmetu Suda BiH, određen je pritvor osumnjičenom zbog opasnosti od bjekstva.¹³⁴ Ispunjenost pritvorskog osnova iz člana 132. stava 1. tačke a) ZKP BiH, u odnosu na osumnjičenog T. M. Sud nalazi u činjenici što osumnjičeni pored državljanstva BiH, posjeduje i državljanstvo R Srbije, u kojoj državi ima i prijavljeno prebivalište, što je i sam potvrdio. Navedena činjenica nesumnjivo ukazuje na opasnost od bjekstva, obzirom da bi osumnjičeni bijegom na teritoriju Srbije postao nedostupan organima gonjenja u BiH, imajući u vidu činjenicu da Srbija Ustavom garantuje svojim državljanima da ih neće isporučivati drugim državama u krivičnim stvarima. Dovedeno u vezu sa činjenicom da je za djelo, za koje se T. M. sumnjiči, zapriječena zatvorska kazna u trajanju od najmanje 3 godine, Sud je bio mišljenja da bi osumnjičeni, ukoliko bi se našao na slobodi, dao u bijeg, što bi onemogućilo nesmetano vođenje krivičnog postupka, koji se pred ovim Sudom protiv njega vodi. Stoga, sve okolnosti na strani osumnjičenog u njihovoj sveukupnosti i međusobnom sadejstvu ukazuju na postojanje opasnosti od bjekstva, što čini ispunjenim uslove navedene u odredbi člana 132. stava 1. tačke a) ZKP BiH.

Iz ovog primjera proizlazi da težina krivičnog djela itekako ima utjecaja na odluku suda o (ne)određivanju pritvora po osnovu tačke a).

U predmetu Suda BiH, gdje je određen pritvor po osnovu opasnosti od bjekstva, posebno je tretirana okolnost da osumnjičeni ne živi na adresi stanovanja.¹³⁵

Sud je našao osnovanim prijedlog tužilaštva u pogledu određivanja pritvora osumnjičenom Č. S. i M. M. u skladu sa članom 132. stav 1. litera a) ZKP BiH. Evidentno je da osumnjičeni ne borave na adresama koje su prijavljene u CIPS bazi

podataka, već na drugim adresama i da prema navodima Tužilaštva, isti određenom prilikom nisu mogli biti locirani od strane istražnih organa.

Vežano za pritvorski osnov iz tačke a) i posjedovanje dvojnog državljanstva, očitovao se i Ustavni Sud BiH.¹³⁶ Apelant smatra da mu je rješenjima o određivanju i produženju pritvora povrijeđeno pravo na pravično suđenje zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja i proizvoljne primjene materijalnog prava. Okolnost da neko lice ima dvojno državljanstvo ne ukazuje na opasnost od bijega, jer je izjavio da je spreman odazvati se svakom pozivu suda i na taj način je pokazao i dokazao da nema namjeru bježati. Oduzimanjem putnih isprava bi se, kako navodi, postigla svrha i otklonila ta sumnja od njegovog bijega. Ustavni sud zaključuje da postoji kršenje apelantovog prava na slobodu i sigurnost ličnosti iz člana II/3. d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. stav 1. tačka c. Evropske konvencije, jer je određivanje i produžavanje pritvora samo zbog činjenice da posjeduje dvojno državljanstvo i nekretnine u Republici Srbiji bilo proizvoljno u pogledu postojanja opravdanih i valjanih razloga iz člana 197. stav 1. tačka a), jer redovni sudovi nisu dali bilo kakvo obrazloženje da postoji vjerovatnoća da apelant ima namjeru bježati, odnosno da izbjegava eventualno suđenje u Bosni i Hercegovini.

PRITVOR ZBOG KOLUZIJSKE OPASNOSTI

Koluzijska opasnost kao osnov za određivanje pritvora postoji ako uz opći pritvorski uslov postoji osnovana bojazan da će uništiti tragove važne za krivični postupak ili ako osobite okolnosti ukazuju da će ometati krivični postupak utjecajem na svjedoke, saučesnike ili prikrivače.¹³⁷

¹³⁴ Sud BiH br. X-KRN-10/1036

¹³⁵ Sud BiH br. X-KRN-09/706

¹³⁶ AP-1150/10

¹³⁷ Čl. 146. st. 1. lit. b) ZKP FBiH; Čl. 132. st. 1. lit. b) ZKP BiH; Čl. 132. st. 1. lit. b) ZKP BD; Čl. 197. st. 1. lit. b) ZKP RS

U sudskoj praksi najčešći razlozi za određivanje pritvora zbog koluzijske opasnosti su kod krivičnih djela iz privrede, gdje se istraga i optužnica oslanja na dokumentaciju preduzeća, čije bi uništavanje ili friziranje dovelo u pitanje pribavljanje dokaza. Kada se može pretpostaviti da bi osumnjičeni mogao uništiti tragove važne za krivični postupak ili kada postoji opasnost od dogovara sa saučesnicima, faktičko je pitanje koje se u sudskoj praksi cijeni od slučaja do slučaja, pri čemu ipak prevaga o odluci o (ne)pritvoru zavisi od težine krivičnog djela. U predmetu protiv Č-F. i dr. koji se vodi pred Sudom BiH zbog krivičnog djela (dalje: KD) „Organizovani kriminal“ iz člana 250. st. 3. i 4. KZ BiH, u vezi sa KD „Pranje novca“ iz člana 209. st. 2. KZ BiH, u vezi sa KD „Porezna utaja“ iz člana 210. st. 2. i 3. KZ BiH, u vezi sa članom 31. KZ BiH, školski je primjer određivanja pritvora zbog opasnosti uništavanja dokaza.¹³⁸ Cijeneći predložene pritvorske osnove, sud nalazi da pored okolnosti da se osumnjičeni međusobno poznaju, kao i da poznaju i druge potencijalne osumnjičene, osnovano se sumnja da su osumnjičenima poznata i lica koja se javljaju kao potencijalni svjedoci radnji koje se njima stavljaju na teret. Imajući u vidu i okolnost da su osumnjičeni sada nesumnjivo suočeni sa krivičnim djelima za koje se terete, kao i težinom i ozbiljnošću krivične sankcije koja bi im mogla biti izrečena, u slučaju da budu oglašeni krivim, Sud nalazi da je sasvim realno za pretpostaviti da kod osumnjičenih postoji jak motiv da utjecajem na svjedoke ili saučesnike, odnosno da sakrivanjem ili uništavanjem dokaza i tragova ometaju krivični postupak koji se vodi protiv njih. U predmetu pred Sudom BiH, protiv T. M. prihvaćen je prijedlog tužilaštva za određivanje pritvora. U pogledu posebnog pritvorskog razloga iz člana 132. stav 1. tačka b) ZKP BiH, u prijedlogu se navodi da se radi o organizovanoj grupi koja vrši međunarodni promet oružjem i

eksplozivom, pretpostavka je da toj grupi pripada još lica, koje treba identifikovati, kao i svjedoke, koje osumnjičeni T. M. poznaje. Tužilaštvo navodi da bi osumnjičeni, ukoliko bi se našao na slobodi, otišao u R Srbiju i time imao mogućnost vršiti utjecaj i na Đ. S. i Đ. M. kao pripadnike grupe.¹³⁹

U odnosu na pritvorski razlog koji se vezuje za utjecaj na svjedoke, što je i najčešći pritvorski razlog u praksi sudova, zauzeta su odgovarajuća pravna stajališta od strane Vrhovnog suda FBiH i Ustavnog suda BiH. Da bi se moglo prihvatiti postojanje osnovnih okolnosti koje ukazuju da će optuženi ometati istragu uticajem na svjedoke, nije dovoljno postojanje apstraktne mogućnosti utjecaja, već se mora utvrditi postojanje konkretnih okolnosti koje opravdavaju takvu opasnost.¹⁴⁰

Postojanje okolnosti koje ukazuju da bi osumnjičeni ometao krivični postupak utjecajem na svjedoke, sud ne može pretpostaviti niti tužilaštvo u prijedlogu pritvora hipotetički pretpostaviti, već su dužni argumentovati postojanje konkretnih okolnosti i postupaka osumnjičenog ili drugih lica kojima bi oni zaista i ostvarili utjecaj. Dakle, ove se okolnosti moraju procijeniti od slučaja do slučaja, a neke od njih prestaju protekom vremena, u prvom redu nakon potvrđivanja optužnice. Nakon podizanja i potvrđivanja optužnice otpada mogućnost utjecaja na svjedoke, jer je tužilac iste već saslušao u fazi istrage, njihove iskaze kao dokaze za osnovanu sumnju priložio uz optužnicu. Tako je tumačio i ESLJP u predmetu Trzaska protiv Poljske.

U apelaciji pred Ustavnim sudom BiH, apelant ne prigovara općem pritvorskom osnovu, ali ukazuje da ne stoje pritvorski razlozi iz tačke b), odnosno ne stoji opasnost da bi optuženi i nakon potvrđivanja optužnice mogao utjecati na svjedoke. Odlučujući po predmetnoj apelaciji, Ustavni sud zapaža da su svi svjedoci saslušani u fazi istrage, i da

¹³⁸ Sud BiH br. X-KRN-09/706

¹³⁹ Sud BiH br. X-KRN-10/1036

¹⁴⁰ Odluka VS FBiH br Kž-331/97

tužilaštvo nije dokazalo da je optuženi sam ili preko drugih lica pokušao izvršiti utjecaj na svjedoke ili saučesnike. Naime, samo postojanje pretpostavki da bi takvo postupanje bilo moguće, nije dovoljno jer sud ne može samo pretpostaviti takvu mogućnost, već mora imati argumente o postojanju neke objektivne okolnosti ili konkretne radnje i postupka, koji bi bili valjan osnov za određivanje pritvora u odnosnom slučaju. Obzirom da su svjedoci saslušani u istrazi, po ocjeni suda bilo bi potrebno utvrđivanje posebnih okolnosti za svakog svjedoka ponaosob, o čemu tužilaštvo nije ništa navelo, pa je u konačnom sud smatrao da je povrijeđeno apelantovo pravo iz člana 5. stav 3. Konvencije.¹⁴¹ Ova je odluka utjecala na praksu Suda BiH u kasnijim predmetima. Po istom obrascu usljedile su nove apelacije Ustavnom sudu, a Sud BiH je promptno ukinuo pritvore u drugim predmetima koji su bili vezani za koluzijsku opasnost.

Ako je okrivljeni priznao izvršenje krivičnog djela za koje se protiv njega vodi istraga, ne postoji bojazan da bi on mogao utjecati na svjedoke i tako ometati krivični postupak.¹⁴²

PRITVOR ZBOG ITERACIJSKE OPASNOSTI

Primjena pritvorskog osnova koji se vezuje za opasnost od novog kriminalnog djelovanja osumnjičenog podrazumijeva, u prvom redu, ispunjenje i općeg pritvorskog uslova – osnovane sumnje. Pored tog, potrebno je postojanje naročitih okolnosti koje opravdavaju bojazan da će osumnjičeni ponoviti ili dovršiti krivično djelo, odnosno izvršiti krivično djelo kojim prijeti, a za ta djela se može izreći kazna zatvora 3 i više godina.¹⁴³ Ove naročite okolnosti nisu precizirane procesnim

zakonima, a njihovo postojanje se cijeni u sudskoj praksi od slučaja do slučaja.

Ove okolnosti se mogu grupisati u tri grupe i to: okolnosti djela (povrat – posebno specijalni, način izvršenja, kraći vremenski interval u kojem je optuženi izvršio više krivičnih djela, karakter odnosa učinilac – žrtva) lična svojstva osumnjičenog (patologija ličnosti, zdravstveno stanje) i socijalni faktori (osumnjičeni nema boravište, nezaposlen je, sklon skitnji, sredstva za život pribavljena činjenjem krivičnih djela).¹⁴⁴ U praksi je najrijeđe korištena okolnost da bi osumnjičeni počinio djelo kojim prijeti iz prostog razloga što osumnjičeni neće javno prijetiti. Nasuprot tome, opasnost da bi osumnjičeni ponovio isto slično djelo, najčešći je pritvorski razlog kod iteracijske opasnosti.

Zaključak o postojanju naročitih okolnosti koje opravdavaju bojazan od ponavljanja krivičnog djela kao osnov za pritvor u smislu člana 146. stav 1. litera c) ZKP FBiH, može postojati i u slučaju kada je pravnosnažnom sudskom odlukom utvrđeno da je maloljetni osumnjičeni učinio isto ili istovrsno krivično djelo prije učinjenja krivičnog djela povodom kojeg mu je određen pritvor.¹⁴⁵ Činjenica da su okrivljeni u vremenskom periodu izvršili veći broj istovrsnih krivičnih djela, predstavlja osobitu okolnost iz koje proizlazi opravdana bojazan da će okrivljeni ponoviti krivično djelo.¹⁴⁶

Međutim, u drugom predmetu odlučujući po apelaciji osuđenog, Ustavni sud nalazi da postoji kršenje člana II/3. d) Ustava BiH i čl. 5. stav 3. Evropske konvencije u situaciji kada je apelantkinji produžen pritvor samo na osnovu pretpostavki suda, zbog prirode i težine krivičnog djela za koje se apelantkinja tereti, da postoji mogućnost da apelantkinja nastavi svoje dejstvovanje u

¹⁴¹ Odluka Ustavnog suda BiH, br. 06/08 od 13. 05. 2008. godine, Neđo Zeljaja

¹⁴² Vrhovni sud Srbije-Kž-44/92

¹⁴³ Čl. 146. st. 1. lit. c) ZKP FBiH; Čl. 132. st. 1. lit. c) ZKP BiH; Čl. 132. st. 1. lit. c) ZKP BD; Čl. 197. st. 1. lit. c) ZKP RS;

¹⁴⁴ Sijerčić-Čolić H. Hadžiomerađić M. ..., 2005, KOMENTARI zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini, Savjet/Vijeće Evrope i Evropska komisija, Sarajevo.

¹⁴⁵ Rješenje Vrhovnog suda FBiH, broj Kž-15/04 od 19. 01. 2004. god.

¹⁴⁶ Vrhovni sud Vojvodine, Kž. 18/86

vezi sa rasturanjem droge, a takva pretpostavka nije dovoljno obrazložena konkretnim i valjanim razlozima, koji bi objektivno ukazivali na to da je apelantkinja pokušala ili da postoji ozbiljan rizik da će pokušati da nastavi svoje dejstvovanje.¹⁴⁷

PRITVOR IZ RAZLOGA PROPISANIH U TAČKI D)

Prema odredbi tačke d), pritvor se može odrediti u vanrednim okolnostima, ako se radi o krivičnom djelu za koje se može izreći kazna zatvora deset godina ili teža kazna, a koje je posebno teško, obzirom na način izvršenja ili posljedice krivičnog djela, ako bi puštanjem na slobodu rezultiralo stvarnom prijetnjom narušavanja javnog reda. Između svih kumulativno propisanih uslova za određivanje pritvora po ovom osnovu objektivizirana je jedino zapriječena kazna zatvora u trajanju deset i više godina. Procjena postojanja ostala tri kumulativno propisana uslova prepuštena je na ocjenu sudu ovisno o okolnostima konkretnog predmeta. Valja naglasiti da zakonodavac nigdje nije dao definiciju vanrednih okolnosti niti je uputio na blanketnu normu kojom bi se pobliže definisale vanredne okolnosti. U procjeni pritvorskog osnova vezanog za tačku d), u sudskoj praksi dominantnu ulogu ima težina krivičnog djela, zatim način izvršenja i posljedice djela. U sudskoj praksi je primjena ove pritvorske odredbe umnogome sporna zbog nejasnoće norme i težnje tužilaštva da predlaganjem tačke d) nametne obavezni pritvor, a što dalje proizvodi neslaganje osumnjičenog i branilaca, te se o brojnim predmetima izjašnjavao i Ustavni sud BiH. Postoji kršenje člana II/3. d) Ustava BiH i Čl. 5. st. 3. Evropske konvencije u situaciji kada je apelantu produžen pritvor samo na osnovu pretpostavke suda da zbog prirode i težine krivičnog djela, za koje se apelant tereti, postoji mogućnost da se ugrozi bezbjednost

¹⁴⁷ Odluka Ustavnog suda BiH, broj AP - 566/08 od 12. 06. 2008.

građana i imovine, a takva bojazan nije obrazložena konkretnim i valjanim razlozima koji bi objektivno ukazivali da je javni interes zaštite građana pretežan nad pravom pojedinca iz Čl. 5. Evropske konvencije.¹⁴⁸

U drugom predmetu, postupajući sud nalazi da, imajući u vidu činjenicu da je krivično djelo koje se optuženom stavlja na teret počinjeno 15. 02. 2006. godine, što znači da je proteklo više od tri godine, da se optuženi nalazi u pritvoru od 06. 10. 2008. godine, da je optužnica protiv optuženog podignuta dana 31. 10. 2008. godine, da je suđenje u toku i da je dokazni postupak u završnoj fazi, da sam krivični postupak nije izazvao publicitet niti interes javnosti, po mišljenju ovog suda, ne postoje više razlozi za zadržavanje optuženog u pritvoru zbog kojih je pritvor određen – produžen.¹⁴⁹ Bez obzira na naprijed navedene stavove Vrhovnog suda FBiH, Ustavnog suda BiH i nekih drugih sudova, u praksi Kantonalnih sudova, pritvor po osnovu tačke d) je redovan i praktično oblatoran. Osumnjičenom kojem se stavlja na teret teško krivično djelo, sa zapriječenom kaznom zatvora preko deset godina, sudovi u pravilu određuju pritvor, bez obzira na argumentaciju tužioca odnosno branioca. Tako, u predmetu koji se vodi kod Kantonalnog suda u Zenici, optuženi se nalaze u pritvoru od 10. 08. 2009. godine, neprekidno do danas. Osumnjičenim je određen pritvor po osnovu tačke b) stav 1. člana 146. ZKP FBiH, a isti je produžen po novom pritvorskom osnovu iz tačke d). Optuženima se stavlja na teret da su učinili krivično djelo „Ubistvo“ iz Čl. 166. st. 1. KZ FBiH, a u vezi sa Čl. 31. istog Zakona, za koje krivično djelo je zapriječena kazna zatvora najmanje 5 godina. Dakle, za ovo krivično djelo se može izreći kazna zatvora deset godina ili teža. Učinjeno krivično djelo je posebno teško, obzirom na način

¹⁴⁸ Odluka Ustavnog suda BiH, broj AP-2095/08 od 13.05.2009.

¹⁴⁹ Odluka Kantonalnog suda u Bihaću, broj: 01 0 K 000046 KV 3, od 04. 03. 2009. godine - Domaća i strana sudska praksa, br. 33/2009, str. 18.

izvršenja krivičnog djela i nastale posljedice. Osumnjičeni se terete da su krivično djelo učinili u ugostiteljskom objektu u kojem je bilo više gostiju. U navedenom objektu ispalili su više hitaca iz pištolja, tako da su i gosti ugostiteljskog objekta bili ugroženi. Iz okolnosti krivičnog događaja, može se zaključiti da je do sukoba došlo između dvije suprotstavljene grupe, u jednoj grupi su bili osumnjičeni P. F. i Đ. D. Posljedica je veoma teška, obzirom da je na mjestu krivičnog događaja smrtno stradao oštećeni V. E, a prema podacima iz spisa, još najmanje 3 osobe su teško ranjene. Navedene okolnosti sud ocjenjuje kao vanredne okolnosti, te bi njihovo puštanje na slobodu rezultiralo stvarnom prijetnjom narušavanja javnog reda. Pritvor u ovom predmetu je produžavan u više navrata, te i nakon potvrđivanja optužnice kao i tokom samog suđenja koje se nalazi u završnoj fazi.¹⁵⁰

ZAKLJUČCI

1. Bosna i Hercegovina nakon usvajanja reformskih zakona iz 2003. godine dostiže maksimum u respektu garantovanih procesnih prava osumnjičenog. Pritvor više nije obavezan, a u procedurama njegovog određivanja i produžavanja učinjen je značajan korak u pravcu mogućnosti osumnjičenog da se efektivno usprotivi pritvoru, što u pismenoj formi što na ročištu koje je obavezno prilikom određivanja i produžavanja. U doradi procesnih zakona u Bosni i Hercegovini učinjen je i korak dalje pa je tužilac obavezan da najkasnije 5 dana prije isteka roka posljednjeg pritvora dostavi sudu novi prijedlog produženja istog, a sud je dalje dužan bez odlaganja isti dostaviti osumnjičenom i njegovom braniocu.

2. Sve izmjene i dopune procesnih zakona, koje su uslijedile u vezi sa pritvorskom materijom, postepeno su preuzimana stara i već poznata procesna rješenja. U

konačnom, danas ponovo imamo obavezni pritvor, kao i primjenu tačke d), kao pritvorskog osnova u većini težih krivičnih djela.

3. Uveden je i obavezni pritvor nakon osuđujuće prvostepene presude na kaznu zatvora pet i više godina bez obzira na postojanje ostalih pritvorskih razloga kao i pritvor nakon pravomoćnosti presude, kojeg ranija zakonska regulativa nije poznavala.

4. Pritvorske procedure su formalizovane i pojednostavljene na način da se zadovolji minimum tražene forme.

5. Tačka d) je pružila prostor da se pritvor odredi, i kasnije produžava, u svim težim predmetima odnosno predmetima sa zapriječenom kaznom preko 10 godina.

6. Na koncu, zaključujemo da se Bosna i Hercegovina kako u normativnom tako i u praksi sudova ponovo udaljila od prava koja osumnjičenom garantuju Evropska konvencija i praksa Evropskog suda za ljudska prava.

LITERATURA

[1] Dautbegović, »Dokazivanje, metodi i sredstva čijom primjenom se u krivičnom postupku krše ljudska prava i slobode garantovana Ustavom BiH«, UNZE, Zenica, 2008;

[2] Dautbegović, »Pravo na djelotvorni pravni lijek u svjetlu posljednjih izmjena i dopuna ZKP BiH«, Društvena istraživanja, časopis Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, br. 3. Zenica, 2008;

[3] Lj. Filipović, »Neki aspekti položaja optuženog prema novom krivičnoprocesnom zakonodavstvu«, Pravo i pravda 4. (2005) str. 227-239.;

¹⁵⁰ Kantonalni sud u Zenici br. 004-0-Kv-09-000105

- [4] Izvod iz sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava, Knjiga 1. i 2.; Sarajevo, 2001;
- [5] H.Sijerčić - Čolić, 2006, »Reforma krivičnog postupka u Bosni i Hercegovini«, Ljudska prava, br. 1. i 2. Sarajevo, str. 97 – 106.;
- [6] M. Simović, Nova rješenja ZKP-a, Srpska pravna misao, br. 41. Banja Luka, 2007. str. 53. – 99.;
- [7] M. Simović, H. Tajić, »Zbirka sudskih odluka iz krivičnopravne materije«, (knjiga druga) Privredna štampa d.o.o. Sarajevo; 2007;
- [8] Evropski sud za ljudska prava - www.echr.coe.int/;
- [9] Kantonalni sud Novi Travnik - www.ksudnt.ba/
- ZAKONI**
- [1] Krivični zakon Bosne i Hercegovine;
- [2] Krivični zakon Federacije Bosne Hercegovine;
- [3] Krivični zakon RS;
- [4] Krivični zakon BD;
- [5] Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine;
- [6] Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine;
- [7] Zakon o krivičnom postupku RS;
- [8] Zakon o krivičnom postupku BD